

զատութեան հրամանագիրը (ֆէրման), որով տանկատարն մէջ ազատութիւն կը շնորհէ զործելու միաբանութեան ամենայն անձանց, յօգուտ տէրութեան իւրոյ և հայոց ազգին: Դրատան զարդերէն մէկն է ապակիով զոցուած 3000 տարեկան Մուսիա մը իւր յատուկ կենսազրութեամբը, և մեծին Նարուէնին որդւոյն փոքր արձանը, զործ Գանովա հռչակաւոր արձանագործին:

Այսչափ հրաշալիք տեսնելնա ետքը, որոնց վրայ մանրամասն տեղեկութիւն առնելով մեր պատուական և համակրելի առաջնորդ վարդապետէն, ելանք զրատուէն և մտանք սեղանատունը, ուր որ վեհետեւոյ նկարչական դպրոցի երեկելի հեղինակաց պատկերները տեսանք. Նոյնպէս նաև կրտսեր Բայմայի մէկ նկարը եկեղեցւոյն մէջ: Տպարանը մտնելով՝ փոխուցաւ յանկարծ երեսին գոյնը մեր առաջնորդ կրօնաւորին, կորսնցուց իւր հեզահամբոյր կերպը, դիւցազնական ծիծաղ մը տրեց երեսին վրայ իման յաղթական իմն զօրավարի. ասով իմացանք թէ կրօնաւորաց ջրտնշանն երկամարտութեան բուն ասպարէզը մտանք: Սոյն տպարանին մէջ կը տպուին արեւելեան հայոց համար կրօնական և ուսումնական անբաւ զրգեր, պատերազմելով ընդդէմ սկզբանց անհաւատից. տպարանին մամուլոց և մեքենայից անընդհատ աղմուկը և շտապողական շարժումը, կարծես թէ կենդանի պատկերն է այն աշատուր մրցանաց, ինչ որ հեռու մեզմէ յարեւել՝ սովոր է պատահիլ:

Ի վերջոյ ուրեմն տպարանին ալ հրաժեշտ տալով դուրս ելանք, և աշներնիս ղէպ ի երկինք ամբռնալով փառք տուինք Ամենակալին Աստուծոյ տեսածներնու և լսածներնու համար:

Թարգ. Հ. Ն. Զ.

ՎԵՐԳԻԼԻ ԵՆԷԱԿԱՆ

Արամազ Հերման Ենէասին կը զրկէ, որ հրամայէ Իտալիա մեկնել: Ենէաս զազոտ կը պատրաստէ Նաւարկութեան կարեւորները, Դիոցէ կասկածելով՝ կը ջնանայ աղաչանքով և արցունքով զինքը շրջել խորհուրդին:

«Գընա, որդեակ, ձայն տուր փութով հովերուն եւ խոյացիք սաւառնաթիւ դէպ ի վար, եւ Դարդանեան զօրավարին՝ որ ահա կարթեղոնի մէջ կ'ուշանայ հեղգօրէն Բախտէն շնորհուած քաղաքն անտես ընելով, իմ կողմէս այս խօսքերն ըստ փութապէս. իր գեղանի մայրը տարբեր գաղափար Տրուա մեզ իր մասին, ատոր համար չէր Անշուա որ զինքն երկու անգամ աղաւտեց Դանայեցեաց ճիրաններէն, գէնգերէն. ՚նէ խոստացաւ որ ան ասակ պիտ' ըլլար Ըստաննելու այնչափ անշափ պետութեանց Մայր՝ մարտոգոր Իտալիոյ վարչութիւնն, եւ ցուցնէր ինքզինք Տեւկրեան վէճ արեան Արժանատու բողբոշ, ու սանձ զընելով Տիեզերքին՝ տար իրաւունք և օրէնք: Եթէ ոչ մէկ փառք մեծապանծ գործերու Զի վառեր իր սիրտը եւ չ'ուզեր քորտնիլ շրջակաւոր զործելու իր յիշատակի, ինչու խանտար իր Յուլոսիկ գաւակէն Հռովմէական պարիսպներն. ինչ կը խորհի կամ ինչ յուսով կը տրտնդայ ոխերիմ Ազգի մը մէջ, եւ չի տեսներ Աստուծան Զարմու ողջտերը Լեւիտեան: Դաւէ թող, Այս է իմ կամքս. եղիւր կամքիս դու թարգման»:

Ըսաւ, եւ ան կը պատրաստուէր տանելու Աստուծաներուն շօրք պատուէրն ի գրելուի. եւ նախ կապեց ոտքերուն տակ՝ ոսկեղէն թելամոյլներն՝ որ կը թրոցնեն կը տանին Զինք թէ ծովու, թէ ցամաքի վերայէն Հովին շունչին հաւասար սուր սրլաքով: Ու գաւազանն ասաւ յետոյ, որով ան Դուրս կը կանչէ Դոմիքէն տըժգոյն հոգիներն, եւ ուրիշներ կը զըրկէ մութ Տարտարուն. եւ ուզածին պէս քուն կու տայ, քուն կ'առնէ, եւ կը բանայ մահուան գոցած աշուրներն: Անով հովերը մը վանէ, կը ճեղքէ կ'անցիկ մըրրկուտ ամպրոպներուն մէջերէն: Եւ ան ահա կը նըշմարէ՝ թըռչելով՝ կատարն ու լայն կողերն հուժկու Արլասին՝ Որ գաւաթնիմ երկինքը վեր կը բըռնէ, եւ իր զըլուխն եղևնաբեր՝ ծըրարուած Միշտ թըլփալորդ՝ թուխ ամպերով՝ կը ծեծուի Հովին, շաղթէ, ուտերն են միշտ ձիւնապատ, եւ կը վիժեն ծիրուն ծնօտէն յորդ գետերն Ու մօրուքն է՝ պաղլորափով կարծի ու ձաղկ: Հնն նախ կեցաւ Հերմէս կըրիտ հողաթիւ, Յետոյ անկէ շէտ դէպ ի ծով խոյացաւ, Նըման թըռչոյն որ ձըկնաւէտ ժայռերուն եւ ափերուն քովէն ցածէն կը թըռչի: Իր մայրենի պապին քովէն այդ կերպով

— < > —

կու գար գաւազը կիլլենեան՝ երկրներ
Ուերիքի մէջէն՝ լիբիդո դէպ աւագուտ
Ահերեն՝ հովերը ճեղքելով սըրաթոնի:
Հազիւ դըպած իր թեւաւոր ուղբերով
կարթեղուի հիւղակներուն, կը տենէ
Որ ինչաս հիւմ կը դընէ մեծամուր
Իրեղեններուն եւ նոր յարկեր կը կանգնէ:
Աստուծոյ տուր մ'է կախեր չէկ յասպիտով,
Եւ ուսին վրայ բոտորագը կը շողայ
Վարապանակը Դուրական ծիրանուով,
Շքեղ ընծայ, գործ մատնեան իրիկի,
Որ նուրբ հիւսքին ոսկի թելեր է խառներ:
Անմիջապէս կը մտենայ, կը սաստէ.

« Ինուն արդ ուրեմն հիմ կը դընես բարձրամուր
կարթեղուի, եւ դուն քաղաք կը կանգնես
Գեղեկաշէն՝ կընտը մ'ը ստորակ գու ծառայ,
Մտոցած, աւաղ, քու պետութիւնդ ու գործերդ:
Աստուածներուն վէճ թագաւորն՝ որ երկինքն
ու երկրներն ուզածին պէս կը շարժէ,
Ձիտ լուսափայլ Ուխտափոր բարձունքէն
Քեզ կը դըրկէ՝ պատուիրելով որ բերեմ
Ինչ իր հրամանն՝ օգը սրաթն եւ ճեղքելով:
Ինչ կը խորհիս, կամ ինչ յուսով կը սպուծես
կը դանդաղիս լիբէական այս կողմերն:
Ինթ ոչ մէկ փառք մեծապանծ գործերու
Ձի շարժեր քեզ, եւ չես ուզեր քորտնիլ
Հըռչակաւոր գործելու քու իշխանակը,
Դայէ գոնէ չըքնաղ եւ պեճո յոյսերուն
Պայապատիդ՝ գեղափրթիթ Յուսոսին,
Որու բաժինն է Իտալեան պետութիւնն
Եւ Հողմական երկիրն »: Այսպէս խօսելով
Հերմէս թողորք մահկանացու կըրպարանքն
Եւ նուրբ օդի լուծուած անտես՝ չէր դարձաւ:

Իսկ ինչաս տեսիլքէն խելքը թըռցուց,
Տընկընեան գըլխուն մագեր Վախէն,
Տային հագագին մէջ կառչեցաւ ու ժնաց:
Սիրտը կ'ենայ քաղցրիկ երկիրը թողով
Փախիլի երթալ, աստուածներուն մեծասաստ
Այն ազդումէն եւ հրամանէն հաւաքին:
Բայց, աւաղ, ինչ պիտ' ընէ, ինչպէս պիտի
Համարձակի մոլեգնախանձ սիրունին
Իր մեկնումին պատրաստել, ինչպէս եւ կամ
Ուրկէ՝ պիտի խօսակցութիւնն ըսկըսի:
Իր միտքն ամէն կողմ կը շըրջէ տարբեր,
Եւ բիրաւոր որոշմանց մէջ կը ծրփայ:
Հուսկ այս խորհուրդը լաւագոյն թլեւցաւ:
Կանչելով Մենսթ, Սեղեան ուարին կ'ըլլանթոս
Հրաման կու տայ որ լուռումունջ կազմեն շուտ
Նաւատորմողն, եւ ընկերներն հաւաքեն
Մովափ, գէնքերը պատրաստեն, ծածկելով
Իսկ ինք՝ զի դեռ ամենալաւ թագուհին
Իրագէտ չէ, եւ Հանցներն ալ մըտքէն
Որ այնքան բուռն տարփանքները խըզուին,
Պիտի փորձէ մուգը որ գրտնիլ, որոնք
Դիպող վայրկեանն, յարմարագոյն եղանակն:
Ուրախութեամբ կը հնազանդի ամէն ոք
Եւ ժիրմածիր հրամանն ի գործ կը դընեն:

Բայց թագուհին դաւադրութեան հոտն առաւ,
(Եւ ով կըրնայ երբեք խաբել սիրունին),
Ինք առաջինն այն շարժումներն իմացաւ:

Վաստի զի նէ ամէն բանէ կը խիթար՝
Նոյն իսկ երբ դեռ չունէր պատճառ կասկածի:
Նոյն անողոր Համբան այն բոթը բերաւ
Հէք Դիդէի, թէ կը գիտնի նաւատորմ
Եւ է արդէն կազմ՝ եւ պատրաստ մենկեղու:
Ինք իրմէ գուրս, այնքը դարձած, բոցավառ
Բռնոր քաղցին մէջ կը շըրջի մոլեկան:
Ինչպէս թիւսն՝ երբ եռամեայ տօներուն
Նըշան սըրուի, եւ Նիթերն ցայգական
Կանչիւններով հրաւէր կարգայ, սըրաբաժ
Եւ ըզըրկած գինքը գրաւող Բակոստով՝
Մոլեգնաբար լեռ կը վազէ հերարձակ:
Հուսկ ինք առաջ ինչեստին կը բացուի
Եւ անոր այս ծանր խօսքերը կ'ուղղէ.

« Ուրեմն դուն յուսացիր, այ Ռեխտադրուծ,
Քու ժալիրն նենգող կարենալ ըսողիլ
Եւ գաղտագնաց փախիլ երկրէս լըռելայն:
Արդ ոչ իմ սէքս, ոչ քու երգումդ որ տըլիր
Եւ ոչ ալ իմ աղիտաւոր անգուժի մասն
Ձեն քեզ արգելք ըլլար, չեն ուղղող կապեր:
Այլ մանաւանդ նաւատորմիդ կը կազմես
Այս միջրկոտ եղանակին՝ որ փութաս
Դրովաշէնի՝ թէ եւ Հիւսիսը գոտայ:
Անադորոյն. ինչ, եթէ դուն չերթայիր
(Օտար դաշտեր, օտար յարկեր փընտընու,
Եւ ըլլալ նոյն իսկ իլիոնը կանգուն,
Փոթիկայոյդ կոհակներուն դուն մէջէն
Պետ՝ ընկիւր սիրտ իլիոն դիմելու:
Արգեօք ինձմէ՝ կը փախչիս դուն: Ո՛հ, յանուն
Արքունիքներուն, յանուն տըլած խոտումիդ,
Վաստի զի ես հէք թըռչուադիս քով, աւաղ,
Ձըթողուցի ուրիշ ուղիւ), յանուն մեզ
Ձուգող գողին եւ ըսկըսած հիմնին,
Եթէ ես քու քով արժանիք մ'ունեցայ,
Կամ թէ եղայ երբեք քեզի հանելի,
Կ'աղայեմ քեզ, զըթա, մի տուրք քանդեր:
Եւ եթէ դեռ աղայանքով կ'ողորուիս,
Մըքքէդ հանէ այդ որոշումն ու խորհուրդն:
Եւ ատեիլ եղայ լոկ քու պատճառաւ
Լիբէական ժողովըրդոց եւ Նումիդ
Արքաներուն, եւ նոյն իսկ իմ Տիւրացուց:
Պարկեշտութիւնը խամրեցաւ քեզ համար,
Արքանեցի նախկին ամբիծ իմ համբաւս
Որ կը հանէր զիս վեր մինչեւ աստղերուն:
Արդ զիս որու կը ձըգես, զիս հոգեմարքս՝
Ով հիւր, զի այս անունն ինձ լոկ կը մընայ
Ամուսինէս: Արդ ինչ բանի կը սպասեմ.
Որ Պիգմալիոն եղբայրըս քայ կործանէ
Եւ պարփայնեցիս, եւ կամ մի փոքրիկ
Անեւ տանի զիս գելուհի: Եթէ գէթ
Քու փախուստդ առաջ ծընած ըլլայի
Քենէ գաւազ, եւ ինչալ, եւ փոքրիկ
Արքունիքին մէջ իմ չորս կողմըս խաղար,
Եւ իր դէմքով յիշեցնէր ինձ քու դէմքդ,
Ինքցիտաս անուշտ չկարծէի պիտի ես
Բոլորովին խաբուած, թողիք՝ ամայի »:

Ըսաւ. իսկ ան Արամազդէն խըրտուած՝
Մըսիկ կ'ընէր պիշ՝ սեւեռուն աշօքովով,
Եւ կը շնաբար ցուր սըրտին մէջ խելգիլ:
Հուսկ պատասխան կու տայ հակիրճ խօսքերով.
« Եւ ինչպէս, ով դըլիտ, պիտի կարենամ՝

ժըխտել երբեք այն անհամար բարիքներն
 Որ ինձ ըրիր, եւ չես կարող իսկ թելել.
 Ինձ պիտի քաղցր ըլլայ յիշել Կիրոս Դիդէն
 Որչափ ատեն որ ես ինքզինքըս յիշեմ,
 Եւ ցորչափ շունչը կենաց տայ իմ այս մարմնոյս
 Արդ պիտի՝ ըսեմ չըմտեալքի երկու խօսք.
 Գոնե մի կարծեր որ յուսացած ըլլայի
 Ծածկել քնէն մեկնուիմս գաղտ փախուստով.
 Իս շուգեցի ընաւ վառել շահն հիմիկին
 Իւ ոչ ալ հոս կարգուելու եկայ ես:
 Եթէ ներէր ճակատագիրը՝ որ իմ
 Ուզածիս պէս կարենայի կենաց վարել
 Իւ տնօրինել մըտածումներս ըստ կամի,
 Իս Տրոփական քաղքէն չէի հեռանար,
 Այն թողոր աճիւններն իմ սիրելեաց.
 Կանգուն կ'ըլլար Պրիամու բարձր պալատն,
 Իւ իմ ձեռքով կը կանգնէի ես նորէն
 Քարտեաններուն համար ինկած Պերգաման:
 Բայց արդ ինձի Գիրիմոնեանն Ապողոն
 Կը հրամայէ եւ պատգամները լիկեան՝
 Որ երթամ մեծ Խալիքան փնտրուեմ ես.
 Հոն է իմ սէրս, հոն է եւ իմ հայրենիքս:
 Եթէ քեզի՝ որ փռնիկ ես՝ եւ եկեր
 Հաստատուեր ես Լիբիական այս աշխարհն՝
 Հաճող կ'ազգեն Լիբիոնիսիանն արդեանկներն,
 Ուրեմն ինչո՞ւ կը նախանձիս, չես ուզեր
 Որ Տրոփացիք Աստիկա հաստատուին.
 Ինչպէս քեզի՝ մեզ ալ օրէն է կարծեմ
 Օտար երկիր երթալ, կանգնել պետութիւն:
 Ամէն անգամ որ ցայլն իր գէշ ըստուերով
 Դժուր է երկիրն եւ փայլակն աստուերը, որ,
 Քունիս մէջ զիս կ'ահաբեկէ սաստեղով
 Անքիսէս հօրս յուզուած պատկերի խոժոռ.
 Կարծես եւ իմ սիրուն զաւակս՝ Եուրոսիկոս՝
 Իմ երեսիս կը գարնէ միշտ՝ որ իրմէ
 Խսեկերիդ ճակատագրեալ պետութիւնն
 Եւ դաշտերն եւ յանիրաւի կը նենգեմ:
 Ստատածներուն թարգմանն ալ նոր՝ քիչ առաջ՝
 Լիպարկուած նոյն ինքն Արամազդ արքայէն,
 (Գրիխուս վերայ, գրիխուզ վերայ կ'երգուեմ ես),
 Թե՛նէն օդին մէջէ բերաւ իր հրամանն:
 Աստուածը եւ իմ աչքերովդ տեսայ
 Երբ ան բոլոր լուսացընցուլ եւ պայծառ
 Պարփայններէն ներս կը մտնուէր, եւ իմ այս
 Ահաւորներովը լսեցի իր իմի ձայնն:
 Աւ դադրէ, մի՛ գանգատներով լողեբերով
 Քայքայիչ դուռ՝ ըլլայ քու սիրովը, ըլլայ իմս.
 Իս իմ կամքովս Խալիքան չեմ երթար»:

Մինչ Ենէաս դեռ այս խօսքերը կ'ըսէր,
 Դիդէ անոր կը նայէր ինքի ու խոթէր,
 Թաւալելով իր աչուքներն հոս ու հոն,
 Եւ զայն վեր վար կը չափէր լուռ նայուածքով.
 Եւ յետոյ կրակ կըտրած յայտէր կը խօսի.
 « Ամենեւին. քեզ դիցուին մ'երկնած չէ,
 Ոչ ալ Դարդանն է քու զարմիդ նախահայրն,
 Ով անօրէն. ծնըր է քեզ սոսկալի
 Կաւակներն իր կարծր ապագածուտ ժայռերէն,
 Ու քեզ տուեր են կաթ վազրիւր վերկան:
 Աւ ինչ ծածկեմ. ինչ աւելի ժառանգուտ
 Իրօնեութեանց ես ինքզինքըս պահեմ
 Ի լուր ողբիս հառաչ մը գէթ արձակեց,

Շըրջնց աշուին վըրաս, թափեց շիթ մ'արցունք.
 Կամ յուզուեցաւ, մեղքեցաւ իր սիրունին,
 Ան որն ըսեմ որը թողում. օ՛ն եւ օ՛ն,
 Ոչ մեծաբառ Հերան, ոչ Հայրն Արամազդ
 Արդար աչքով չեն նայիր այս եղածին:
 Զրկալ չըկայ անկեղծ հաւատք երկրի վրայ.
 Նետուած էր այս ծովափ մերկ ու կարօտ,
 Զինքը սիրով ընդունեցայ, եւ ըրի՝
 Անմիտքս ես՝ արքայութեանս ալ հաղորդ,
 Ազատեցի իր ջախջախուած նաւատորմն
 Իւ ընկերները մահուրնէ փրկեցի:
 Մուռցք, կրրակ, ո՛հ, զիս կ'ատնեն կը տանին...
 Արդ Ապողոն Գուշակ, Լիկեանն արդ պատգամ,
 Արդ եւ թարգմանն աստուածներուն՝ ուղարկուած
 Նոյն ինք Զեսէն՝ օդին մէջէ կը բերէ
 Դրժուրներն հրամաններ. ո՛հ, անկասկած
 Աստուածներուն մեծ մըտածումն է ասի,
 Այդ հոգն անշուշտ իրենց հանգիստը կ'արէ...
 Գիշաւ, քեզ չեմ բուռն ու չեմ ալ հեթեթ
 Բաշաղանքներդ, գրեալ զըտիր Խալեանս,
 Փնտրուէ քեզի համար երկիր, պետութիւն
 Ահիւրներուն եւ հովիւրուն օգնութեամբ:
 Կարողութիւն մ'ունին եթէ արդար դիք,
 Ես կը յուսամ որ ժայռերուն միջեւ դուն
 Պիտի գտնես արժանաւոր պատուհաղը
 Ու ստէպ Դիդէն իր անուումով կանչես.
 Որ թէպէտն հեռու քնէ՛ քեզ պիտի
 Հալածէ սեւ՝ վըրջեկընդդր բոցերով.
 Իւ երբ ցուրտ մահն հոգիս քեցէ իմ մարմնէս,
 Ուրուս ամէն տեղ պիտի քալը ըլլայ միշտ.
 Պիտի գտնես պատմեղ՝ ով անըզամ:
 Ան բերկրափիթ լուրը պիտի լսեմ ես,
 Խոր դըժոխքին մէջ պիտի գայ զըտէ զիս »:

Ըսաւ, եւ խօսքն ընդհատելով՝ վըշտահար՝
 Փախաւ լոյսէն, փախաւ անոր աչքերէն,
 Մինչ Ենէաս վախէն շրժփոխ ու շըւար
 Կը պատրաստուէր ուրիշ բաներ ալ ըսել:
 Կ'ատնեն իր շուրջը նաժիշտներն, ու նուղկուտ
 Հէք թագուհին կը վերցընեն կը տանին
 Իր կընճաղաթը սըրբակապանն, ու զայն հոն
 Իր մահճին վրայ կը դրեն որ հանգչի
 Իսկ բարեպաշտ հայրն Ենէաս թէպէտեւ
 Ի՛ր ըղձկաթիթը սփոփել ցաւած թագուհին,
 Իւ խօսքերով ներա թախիթը մեղմել,
 Իւ սիրտն անհուն սիրով յուզուած ու ցընցուած
 Ըստէպ ըստէպ կը հառաչէր կը հնծէր,
 Բայց Դիդէն աստուածներուն հնազանդիլ
 Եւ նաւատորմն այցելելու կը փութայն:
 Եւ Տեւկրացիք ահա գործի կը փակին,
 Ի՛ր իջնընեն ծով բոլոր բարձր նաւերն,
 Իւղաւ լատները շուրին վրայ կը լողան,
 Եւ կը բերեն անտառներէն հատ թիւր
 Դեռ տերեւոտ բոլոր անտառ վաղնիկներ,
 Փախելու տենէն այնքան սաստիկ եւ եւ բուռն.
 Եւ խուռներաւ քաղաքէն դուրս կը խուժեն:
 Ջերդ մըրջիւններն՝ երբ՝ ձըմբան ցուրտն յիշելով՝
 Կը կողոպտեն ցորիկն թիղ մ'ահագին
 Ու կ'ամբարեն աւարն իրենց յարկին տակ,
 Կ'երթայ կու զայ դաշտին մէջ եւս կարուանն,
 Եւ խոռներուն միջեւ կածան մը բացած
 Կը փոխադրեն իրենց ապագած կողոպուտն,

Ոճանք բոլոր ուժով իրենց ուսերուն
 և յազգեղեն խոշոր հասեր ցորենի,
 Եւ ուրիշներ զուսարտակները զընդած
 Յետամբնաց ծոյլերուն սաստ և կարգան.
 Բոլոր ուղին զործով կ'ենայ կը գետնի.
 Ի՞նչ կը զգայիր այն աստե՛ն, ո՞վ դու Դիդէ,
 Ի՞նչ հառաչներ կ'արձակէիր, բ'նէ ողբեր,
 Երբ աշուրները զըզեակին բարձունքէն
 Եւ տեսէին հեռուն ափին եռուզեռն,
 Եւ խառնաձայն խզուրըրտինով, ժըխտով
 Եւ տեսէիր ծովը բոլոր վըրդովով.
 Այգարտն սէր. ի՞նչ բանի չես մըզեր դուն
 Մահակասացու սրբոհին: Ահա կը ստիպես
 Որ նէ նորէն դիմէ ողբի, արցունքին,
 Փորձէ երկրորդ անգամ աղերսն, աղաչանքն,
 Իր խրոխտ հոգին սիրոյ լուծին տակ ընկնած.
 Որպէս զի նէ դեռ չըմեռած զուր մահով
 Փորձած ըլլայ ամէն հնաւոյք ու միջոց:

« Աննա, կ'ըսէ, դու կը տեսնես ափունքին
 Բոլոր չըմոռն, ըլնառն, հապճեան ու շըռնողն.
 Ամէն կողմէ Տրովացիք հոս կը թափին.
 Հովերուն ձայն կու տան արդէն կըտաններն
 Եւ հուռզները նստերուն խելփին վրայ
 Ուրախ զըւարթ զըրբասանգներ կը դընեն:
 Կանխատեսել կարենայի եթէ ես
 Գտահուկսելիծ ու դըմե՛կ ցաւ մ'այսպիսի,
 Քոյր իմ, գուցէ կայրենայի հանդուժեմ:
 Աննա, այս մէկ շընորհքն քրէ թըլուտոսիս.
 Այն նենգաժէտը լոկ քնէ՛կ կ'անխաղէ.
 Քեզ կը յայտնէր նոյն իսկ զազանի զգայութեան.
 Դու լոկ կըրնաս զգտնել յարմար ժամանակն
 Իմ ժանտիկն քով հեշտալուր մուտք մ'ունենալ:
 Գրեմ, քոյր իմ, եւ աղերսով աղողորդ
 Խօսէ գոռոզ թըշնամուտ հետ. ուխտ չըրի
 Ես Ալիսի մէջ Յոյներուն հետ մէկտեղ
 Տրովական զարմա անծիտեղու սպառնաբանութեամբ.
 Տի նաւատորմա Պերգամա զըրկեցի,
 Եւ ոչ ալ իր Անքիսէս հօրն ածիններն
 Եւ ուրուն իր գերեզմանէն կըրկտեցի.
 Էր չի թողուր որ իմ խօսքերը մըտնեն
 Իր անողորմ ականչն. այդքան հապճեալով
 Ո՛ր կը փախչի. չարաբատիկ սիրուհւոյն
 Յետին շընորհ մ'ընէ թող, թող զուսպէ
 Որ ծովն հանգչի, փըշն հովըր յաշողակ:
 Ալ չեմ խըղդերն ամուսնութիւնն երբեմնի՝
 Անուն դըրժեց, չեմ բսիթ թէ հրաժեշտ տայ
 Իր գեղեցիկ Լատիոնին եւ թողու
 Իր պետութիւնն, այլ կը խըղդեմ որ անէ՛ն
 Քըշիկ մը զուլ եւ զաղար, քիչ ժամանակ,*
 Մինչեւ որ իմ սիրոյ մոլուցքս անցնի
 Եւ բախտըր գիտ փարձեցընէ ցաւերուս:
 Քոյր իմ, քնէ՛կ կը խընդեմ այս հուսկ շընորհն.
 Ողորմէ՛ ինձ, եւ եթէ զայն յաշողցես,
 Մինչեւ մեռած օրըս պիտի չըմեռնամ »:

Դիդէ այսպէս կ'աղաչէր քորոյն՝ Աննային,
 Եւ խեղճ Աննան կըրկիկ կըրկիկ կը տանի
 Ենէասին՝ այն արցունքներն, այն ողբերն.
 Իսկ եւ անշարժ կը մնայ ողբէ, արցունքէ,
 Վերտիկ չ'ընէր ոչ ողբով, ոչ սաստի.
 Զակատագիրն արգելք է՝ ըլլայ, եւ աստուած
 Հեզ ականջները դիւցազին կը խցէ:

Ինչպէս Ալպան հիւսիսային երբ հովերն
 Ողնջողներնայ ողորմումով կը շըրգի
 Մերթ ասկէ մերթ անկէ թափով շուշերնուն
 Արմատաքի խըլել գտառ՝ յաղթ կաղնին.
 Կ'երբայ բունն ուժգնաղողորդ ճարճատմամբ
 Եւ կը դիգուի գետինը շուրջ տերեւով,
 Սակայն կաղնին կըպած կեցած է ժայռին,
 Զի որչափ որ զըլլեով վեր կը ճախրէ
 Դէպ ի եթեր, նոյնչափ եւս իր արմատով
 Կը մըխըրճի սանդարամաք դէպ ի խոր..
 Տրովանն պիցազն այսպէս ասկէ եւ անկէ
 Աղաչանքով, ողբով անդուլ կը ծծուի,
 Եւ իր մեծ սիրտը բիր հողըր կը ճըմլեն.
 Սակայն իր միտքն անդըրդուելի կը մընայ,
 Աշուրներն արցունքին ի զուր կը ցայտնէ:

Իսկ հէջ Դիդէն իր սեւ բախտէն զարհուրած
 Ալ եւ մահաւան կը տեսայ, չի հանդուժեր
 Երկիրը նայիլ, եւ որպէս զի միտքին վրայ
 Դիւ աւելի պիտի մընայ լոյսը թողու,
 Խընկանելը բազիններուն վրայ ձօնըր
 Դըրած պահուն տեսա՞մ հրմաք սուպալի՝
 Որ կը տեսար հեղուկը սուրբ, եւ գինին
 Զոր կը հեղուր զաղիր արեան կը փոխուէր.
 Ոչ ոքի չի պատմեր տեսիլքն, ոչ իսկ քորոյն:
 Եւ դարձաւ կար տան մէջ մենան մը կընեայ
 Զոր նըլիւած էր իր նախկին ամուսնոյն,
 Եւ կը պաշտէր սարապայման յարգանքը,
 Եւ զայն րստէպ կը զարդարէր ձիւնաթոյր
 Կերպասներով եւ տունական սաղարթով.
 Երբ մոլթ գինըն երկիրն իր մէջ կը ծրարէր,
 Դիդէ լըսել կը կարծէր այն մեհեանէն
 Իր ամուսնոյն ձայնը որ գինը կը կանչէր.
 Եւ մենաեկաց բուն տանիքին բարձունքէն
 Կը զուժարկէր իր կեղերշահքը տըխտը,
 Արձակելով ճիշէն, երկայն հառաչներ.
 Եւ դարձաւ շատ մ'հին պատգամներն իղձերուն
 Կ'ազգէն սրբտին պաղկացանող սոսկումներ,
 Եւ ինչեան ինքնին անդուժ կը տանջէ
 Զինք երազին մէջ, եւ իրեն կը թըլի
 Որ միշտ թողլիք, անոք, մենիկ ու մընջիկ
 Միշտ կը կտարէ ուղի մ'երկայն՝ ամայի
 Երկիր մը մէջ Ի Տիւրացւոց ի խընդիւր:
 Իր մոլուցքի պահուն Պենթիսեա սյդ կերպով
 Կը տեսնէ Պարը Իւմինայց, եւ աչքին
 Կըրկին արեւ, կըրկին փոքէ կ'երեւան.
 Այդպէս իրեստն Ագամեմեռն՝ նայածուած
 Թատրոնական տեսարանէն՝ կը փախչի
 Սեւ օձերով՝ չափով զինուած իր մօրմէն
 Եւ չեմքի վրայ նըստած իրեն կը սպասեն
 Դըժոխագնեայ քինախընդիր կատաղիք:
 Արդ ընկճուած Դիդէ իր սուր ցաւերն
 Եւ մատնետուր մոլուցներով կը վըճոէ
 Մենիլ, եւ ինքն իսկ կ'որոշէ ժամն ու կերպն,
 Եւ սեւ խորհուրդը մըտքին մէջ ծածկելով
 Զակատան յոյսն ժըպիտներով կը պըճնէ
 Եւ թաղձաղէ՛մ քորոյն այսպէս կը իօսի:

« Ուրախակից եղիր ինձ, քոյր իմ Աննա,
 Գըտայ հնաւոյք մը հուսկ, որ զայն կամ ինձի
 Պիտի դարձնէ, կամ զիս մոցէ իր սէրէն:
 Ովկիանին ծայրն ուր արքին կը մըտնէ
 Եթովպիա երկիրը կայ հուսկ վերջին,

Ուր մեծն Ատլաս կը դարձընէ իր ուսով
 Աստեղախուռն Ուիմբլին սեռն ու առանցքն.
 Ինձ պատմեցին թէ կին մ' եկած է հոնկէ՝
 Մասսիլացի ժողովուրդին քըրմուհի,
 Պահէկ երբեմն Երեկոսնայց մահախնին.
 Քնաքեր խաշխաշը լոյծ մեզրին խառնելով
 Զայն իր ձեռքով նէ վիշապին՝ կը ջամբէր
 Որ պահապան է ծառին սուրբ ոստերուն:
 Կը խոտտանայ իր տաղերով ազատել
 Ռաքած հոգին, եւ ուզածին կը զըրկէ
 Կանաչը վիշտեր, կու տայ գետին ջուրերուն
 Ոտնակառել, աստղերը ետ կը դարձնէ
 Եւ կը կանչէ գիշերային ուրուներն.
 Ուղեբերուդ տակ պիտի լըսես երկրի մոռնչն
 Եւ տեճնեւ էջքն ռըրնինքուն լեռներէն:
 Աստուածներուն, քաղցրիկ գլխուդ, քու վըրայ՝
 Քոյր սիրելի՝ կ'երգնում որ ես ակամայ
 Կ'ապաւինիմ կախարդական արուեստին:
 Պալատին ներսը բացօթեայ տեղ մը դուն
 Կանգնէ խարոյկ, եւ այն ժանտի գէնուգարդն
 Որ ամպաբիշտն առաջատին մէջ թողուց,
 Եւ իր բոլոր զգեստներն եւ ինչ որ ունի
 Եւ անկողինն հարսանեկան՝ որ եղաւ
 Ինձ մահաբեր, աստեղ բոլոր վըրան դիր.
 Ինք քըրմուհին կը հրամայէ որ չըմնայ
 Այն գարշելի մարդէն ոչ մէկ յիշատակ »:
 Բսկով այս խօսքերը նէ կը լըռէ,
 Եւ կը ներկուի դէմքը մահաւան դալուկով:
 Սկսայն Աննա չի կասկածիր որ Գիդէ
 Այն նոր գոհին երեւոյթին տակ ծածկէր
 Իր մահն, եւ ոչ իսկ կ'անջընէ իր մըպէն
 Որ ներա սիրտն այնքան մոլուցք որջանար,
 Որ ինչ որ չէր համարձակած ընելու
 Սխեմսի մեռած պահուն՝ արդ ընէր.

Ուստի տըւած հրամանն ի գործ կը դընէ:
 Բաց երկընքին տակ պալատին ներքին կողմն
 Երբ մեծ խարոյկը բարձրացեր էր արդէն
 Սըղոցիի եւ խիթային փայտերով,
 Տեղը դըշխոյն դրաստաններով կը պընէ
 Եւ կը կարէ թաղմանական պըսակներ:
 Խարոյկին ծայրն՝ անկողնի վրայ կը դընէ
 Ենէապ գգեստները, սուրն ու պատկերն՝
 Իր ասպաղաք ընկիթին իրագէտ:
 Խարոյկին շուրջը բագիններ են կանգնած,
 Եւ քըրմուհին գիսախըռն. կը կանչէ
 Որոտագոջ երեք հարիր աստուածներն,
 Երեք, Քաւոս, եւ եռանուն Եկատէն
 Եւ Արտեմիս կոյսն եռադէմ. սրբակեր է
 Աւետանական աղբիւրին կեղծ ջուրերէն.
 Արդ չարաթոյն կաթի հիւթով ուռուցիկ
 Դեռաքիթիթ աղուաբոյսեր կը փընտոնեն
 Քաղուած լուսնի լուսով՝ պըղինձ մանգաղով.
 Կը փընտոնեն նա եւ ձիամուլը՝ չըրթուած
 Դեռ նոր ծընած յովանակին ճակատէն
 Որ չըկըլլէ մոլի գամբիկը մըտորկն:
 Ինքն իսկ Գիդէն բարեպաշտիկ ձեռքերով
 Ախրն ասած, բագիններուն հոն քովէ,
 Մէկ ոտքը բոկ, ըզգեստն արձակ՝ անգօտի,
 Իր այն յետին ժամուն վըկայ կը կանչէ
 Աստուածներուն պարն ու բոյլերն աստղերուն՝
 Գիտակից իր ճակատագրին, եւ յետոյ
 Աստուածութիւն մը կայ եթէ հոգատաք
 Խընամածու տարաբախտիկ տարփածուաց՝
 Անկէ վըրէժ, արդարութիւն կը հայցէ:

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ՁՈՐՈՐՈՒ ԳԻՐԷ

ԴԱՐԲԻՆՆԵՐԸ

Զարկեցէ՛ր ուժգին, զարկեցէ՛ր ուժգին,
 Հըպարտ մարդիկներ.
 Թո՛ղ կայծեր ցայտեն, թո՛ղ կայծեր ցայտեն
 Անըման կայծեր:
 Զարկեցէ՛ր ուժգին, զարկեցէ՛ր պինդ պինդ,
 Առիւժ մարդիկներ.
 Աշխարհն աներկաթ, աշխարհն անգութան
 Խեղճ են մըշակներ:
 Զարկեցէ՛ր ուժգին, զարկեցէ՛ր հըպարտ,
 Թո՛ղ լուսաւորին
 Այդ երկաթներից ցայտող վարդ կայծեր
 Մի՛շտ, երկարօրէն:

Դաշտերը խոպան, ձորերը խոպան
 Մի՛նք պիտի հերկենք.
 Զարկեցէ՛ր ուժգին, զարկեցէ՛ր պինդ պինդ,
 Մի՛նք երկաթ կ'ուզենք:
 Առա՛ջ ընկերներ, առա՛ջ, արօրենք
 Լոյսի ճամբաներ.
 Ահա՛ երկաթը, ահա՛ երկաթը,
 Առա՛ջ անվհէր...
 Մինչև աշխարհը միշտ իրար սիրէ՛
 Զարկեցէ՛ր ուժգին.
 Զարկեցէ՛ր պինդ պինդ, առիւժ մարդիկներ,
 Կըռանք սալին...:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ